

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 20 februari 1935 kl. 4 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om landshövdingars valbarhet som riksdagsman.

I en inom andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 253, av herr *Bengtsson* i Kullen hemställes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande lämpligheten av landshövdingars valbarhet såsom riksdagsmän och om sådant förslag till ändring i grundlagen, vartill denna utredning kan föranleda».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Vid 1933 och 1934 års riksdagar framfördes motionsvis förslag, syftande till att förtroendeämbetsmän överhuvud taget eller vissa kategorier bland dem, främst landshövdingar och innehavare av därmed likvärdiga ämbeten eller också landshövdingar enbart icke skulle vara valbara till riksdagen. Dessa motioner hava samtliga avstyrkts av konstitutionsutskottet (utskottets utlåtande nr 14 år 1933 och nr 6 år 1934) och avslagits av riksdagen. Några nya synpunkter på frågan utöver dem, som redan framförts vid den tidigare riksdagsbehandlingen, hava icke anförts i föreliggande motion till förmån för det där väckta förslaget. Under hänvisning till att riksdagen sålunda så sent som de två närmast föregående åren avslagit liknande förslag får utskottet därför, med understrykande särskilt av den av utskottet vid tidigare tillfällen hävdade meningen, att väljarnas frihet att utse den person till riksdagsman de helst vilja icke utan tvingande skäl bör beskäras, hemställa,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 februari 1935.

På konstitutionsutskottets vägnar:

C. A. REUTERSKIÖLD.

Närvarande: Herrar Reuterskiöld, Strömberg, Björkman, Oscar Gottfrid Karlsson, Stendahl, Bergman, Sandegård, David Pettersson*, Källman, Carl Lindmark*, Persson i Trången, Lindskog, Fast, Olsson i Mora*, Ewald Lindmark, Andersson i Malmö*, Lundqvist, Nordström*, Wiklund* och Nilsson i Göteborg.*

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer:

1) av herrar *Oscar Gottfrid Karlsson* och *Fast*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava följande lydelse:

»Vid 1933 — — — — av riksdagen.

I förevarande motion har yrkandet begränsats till att omfatta förbud endast för landshövdingar att innehava riksdagsmannaupdrag.

Utskottet vill icke förneka, att riksdagsmannaupdraget *kan* verka hinderligt vid landshövdingeämbetets utövande. Ämbetet, i och för sig krävande, torde inte utan olägenheter kunna förenas med andra likaledes krävande uppdrag, för vars fullgörande vederbörande ämbetsman måste vistas å annan ort än hemorten. För en landshövding, som inom sitt län är Konungens specielle förtroendeman, är det av största vikt att icke få emot sig skenet av bristande objektivitet. Dessa skäl, som tala för att landshövdingar icke böra vara valbara till riksdagsmän, gälla emellertid även för en del andra ämbets- och tjänstemän i chefsställning. Skulle ett förbud stadgas för landshövdingar att innehava riksdagsmannaupdrag, borde ett sådant förbud jämväl omfatta med landshövdingar i detta avseende jämställda ämbets- och tjänstemän. Riksdagen har emellertid så sent som år 1933 och år 1934 avslagit liknande motioner, och några nya synpunkter utöver dem, som framförts vid tidigare riksdagsbehandling av denna fråga, hava icke anförts i den nu föreliggande motionen. Med erinran härom och enär utskottet icke utan tvingande skäl vill tillstyrka förslag, som innebära ytterligare begränsning av väljarnas frihet att till riksdagsman utse den person de önska och finna för uppdraget mest lämplig, hemställer utskottet,

att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

2) av herrar *Reuterskiöld*, *Stendahl*, *Källman*, *Persson* i Trången, *Andersson* i Malmö, *Lundqvist*, *Wiklund* och *Nilsson* i Göteborg, som anført:

»Frågan om förtroendeämbetsmännens ställning och om förenligheten av ett förtroendeämbetes utövande med utövningen av riksdagsmannaupdrag är icke blott en fråga om förtroendeämbetsmännens beroende av Kungl. Maj:t under deras verksamhet inom riksdagen, utan också en fråga om denna verksamhets möjliga återverkan på deras ställning till Kungl. Maj:t som Dess förtroendemen. Den förtjänar därför synnerligen väl en undersökning och utredning, dock med det förbehåll att statsråden, som, ehuru i grundlagens mening förtroendeämbetsmän, genom utvecklingen främst blivit politiska ämbetsinnehavare, för den skulle icke kunna, så länge ett parlamentariskt styrelseskick förefinnes, betraktas såsom andra förtroendeämbetsmän, utan tvärtom med nödvändighet måste äga möjlighet att behålla eller erhålla riksdagsmannaupdrag vid sidan av statsrådsämbetet.

Grundlagen ger ingen definition på begreppet förtroendeämbetsman, utan anknäyer blott till detta begrepp, vilket förutsättes såsom känt, den rättsregel,

som innebär att innehavaren av dylikt ämbete kan när som helst genom Kungl. Maj:ts på skäl grundade beslut skiljas från ämbetet. Det ligger i sakens natur, att i främmande länder, där begreppet förtroendeämbetsman är okänt, och där i regel förvaltningens alla ämbets- och tjänstemän äro avsättliga, regeln om oförenlighet av ämbete med riksdagsmannaupdrag oftast avser alla slag av ämbeten och tjänster. Hos oss däremot saknas överhuvud alla skäl att ifrågasätta en sådan oförenlighet, när fråga är om ämbeten eller tjänster, vilkas innehavare äro principiellt oavsättliga. Däremot finnas hos oss kanske starkare skäl än i utlandet att till utredning upptaga spörsmålet, om innehavare av svenskt förtroendeämbete — som i utlandet saknar motsvarighet — kan eller bör få vara riksdagsman. Denna fråga har i gällande rätt med avseende å justitie- och regeringsråd, vilka visserligen icke äro förtroendeämbetsmän, men i likhet med dessa representera Kungl. Maj:t, lösts på det sätt att hinder ej möter för deras väljande till riksdagsmän men väl för deras insättande inom riksdagen i utskott. Det synes med fog kunna ifrågasättas om ej samma regel borde gälla för åtminstone vissa förtroendeämbetsmän, som på alldeles särskilt sätt representera Kungl. Maj:t, varvid i första hand Konungens befallningshavande i länen och i Stockholm — landshövdingarna och överståthållaren — torde komma i betraktande. Huruvida och vilka andra förtroendeämbetsmän borde såsom intagande en likartad ställning eller såsom i särskild grad representera statsintresset eller statsmakten, med landshövdingar i detta avseende likställas, är ett spörsmål, som icke kan tillfredsställande besvaras utan en revision av regeringsformens nu gällande uppräknings av förtroendeämbetsmän och en utredning av grunderna för ämbetens införande i denna kategori.

Även om man vill medgiva att valmännen böra äga formellt obegränsad frihet att välja sina riksdagsrepresentanter var de vilja och förty även bland förtroendeämbetsmän, följer ingalunda därav att alla de sålunda valda måste vara inbördes likställda inom riksdagen. Härvid bör erinras, att vad riksdagen speciellt behöver och bör representera, det är icke någon speciell sakkunskap på det ena eller det andra förvaltningsområdet, utan det är fastmera det 'sens commun' och den genomsnittliga allmäninsikt, som bär upp den svenska självstyrelsen och självförvaltningen, vars främsta organ just är riksdagen. Den speciella auktoritet och sakkunskap, som vissa förtroendeämbetsmän representera eller borde representera, även om de ingalunda alltid så göra, den kan och får enligt vår rätt göra sig gällande oberoende av riksdagen och arbetet inom denna, därigenom att grundlagen — i motsats till vad i utlandet gäller — kräver yttranden från vederbörande myndigheter före ärendenas avgörande hos och genom Kungl. Maj:t. Såsom motionärerna riktigt framhållit ligger det en fara däri, att framskjutna och till objektiv förvaltningsverksamhet avsedda förtroendeämbetsmän genom aktiv partipolitisk verksamhet — och sådan medföljer varje riksdagsmannaverksamhet i någon grad — lätt förlora tilliten såsom politiskt opartiska, vari dock ingalunda ligger, att dessa ämbetsmän skulle förmenas rätten att hysa en personlig politisk uppfattning.

Nu föreliggande motion avser emellertid allenast landshövdingars valbar-

het såsom riksdagsmän'; och då utskottet icke velat bifalla ett under överläggningen inom utskottet framfört yrkande att i anledning av motionen besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om verkställande av utredning och framläggande av förslag, vartill denna utredning må föranleda, av frågan om sådan ändring av grundlagens bestämmelser om förtroendeämbetsmän, att innehavet av vissa sådana eller därmed likställda ämbeten icke må vara i större eller mindre utsträckning förenligt med riksdagsmannaupdrag, saknas formell möjlighet att härom vid denna riksdag fatta beslut. Emellertid är frågan av den betydelse och har även i allt vidare kretsar erkänts såsom så betydelsefull, att det, med hänsyn till önskvärdheten att före nästa allmänna val till andra kammaren få förslag om möjligen nödiga grundlagsändringar vilande, torde det vara riktigast att årets riksdag icke visar frågan ifrån sig. Detta kan så mycket lättare ske, som Kungl. Maj:t är oförhindrad att, även om riksdagens framställning blir begränsad, verkställa den mer omfattande utredning, som må visa sig erforderlig.

Med hänvisning till vad sålunda anförts yrkas,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande lämpligheten av landshövdingars valbarhet såsom riksdagsmän och om sådant förslag till ändring i grundlagen, vartill denna utredning kan föranleda.»
